

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ЧЕРКАС БОГДАН ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 327.56 + 327.7 (6-011 + 6-013)

**ДАРФУРСЬКИЙ КОНФЛІКТ ЯК ЧИННИК МІЖДЕРЖАВНИХ
ВІДНОСИН У ПІВНІЧНО-СХІДНІЙ АФРИЦІ**

Спеціальність 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних
систем і глобального розвитку

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата політичних наук

КИЇВ – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі країнознавства Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка МОН України.

Науковий керівник: доктор історичних наук, професор
Дорошко Микола Савович,
Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
професор кафедри країнознавства

Офіційні опоненти: доктор політичних наук, професор
Скороход Юрій Степанович
Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
професор кафедри міжнародних організацій
та дипломатичної служби

кандидат політичних наук
Мішин Олександр Васильович
ТОВ "PRP", старший аналітик

Захист відбудеться «22» квітня 2013 р. о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.29 в Інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 04119, м. Київ, вул. Мельникова, 36/1, зал засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01033, м. Київ, вул. Володимирська, 58, к.12.

Автореферат розісланий «22» березня 2013 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат політичних наук

С.В. Андрущенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. За визнанням Організації Об'єднаних Націй, війна, яка триває у Дарфурі – західній частині Судану, є найбільшою гуманітарною катастрофою у світі. Масштабність конфлікту і важливе стратегічне розташування Дарфуру з його великими покладами нафти, привертають значну увагу до Судану з боку регіональних і світових центрів сили, міжнародних організацій. Значну присутність у регіоні мають Сполучені Штати Америки, Китайська Народна Республіка та Франція, між якими відбувається суперництво за вплив і контроль над розвитком подій у Північно-Східній Африці. В Дарфурі проходить одна з найбільш масштабних миротворчих операцій у світі. ООН та Африканський Союз очолюють зусилля з подолання наслідків конфлікту в регіоні, важливим елементом яких є їх спільний миротворчий контингент. У березні 2009 р. Міжнародний кримінальний суд уперше в історії видав ордер на арешт діючого лідера держави, а саме президента Судану Омара аль-Башира, що не лише вплинуло на процес мирного врегулювання конфлікту в Дарфурі, а й поділило міжнародну спільноту на прихильників і противників рішення суду.

Також конфлікт у Дарфурі вплинув на розстановку сил в регіоні Північно-Східної Африки. Збройне протистояння на Заході Судану послабило позиції офіційного Хартуму всередині країни, чим скористався Південь країни, здобувши широкі автономні права, а згодом і незалежність. Із Дарфуру конфлікт поширився на території сусідніх держав, передусім у Чад і Центральноафриканську Республіку. Крім цього, мала місце масова втеча біженців за кордон у пошуках притулку за межами Судану. Ці чинники, разом із підтримкою повстанців урядами інших країн, погіршили відносини офіційного Хартуму з державами Північно-Східної Африки, зокрема, з Чадом, Центральноафриканською Республікою, Ефіопією, Еритреєю, Угандою та Кенією. Тому, питання врегулювання Дарфурського конфлікту є надзвичайно актуальною проблемою світової політики.

Актуальність дослідження Дарфурського конфлікту для української політичної науки зумовлена відсутністю всебічного дослідження причин і наслідків конфлікту в Дарфурі у вітчизняній політології міжнародних відносин. З'ясування сутності Дарфурського конфлікту має й суто практичне значення для вітчизняної дипломатії, позаяк сприятиме виробленню підходів до врегулювання етнополітичних конфліктів на пострадянському просторі, що наразі є актуальним завданням зовнішньополітичного відомства України в контексті її головування в ОБСЄ.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукове дослідження виконане в рамках комплексної програми Київського національного університету імені Тараса Шевченка “Модернізація суспільного розвитку світових процесів глобалізації”, затвердженої Вченою Радою Університету №12 від 20 червня 2011 року, науково-дослідної теми Інституту міжнародних відносин Київського національного університету

імені Тараса Шевченка “Україна в міжнародних інтеграційних процесах” (№0111U007054), підрозділ 1 “Україна в сучасних політичних та безпекових процесах”.

Мета дисертаційної роботи полягає у визначенні причин, еволюції та впливу Дарфурського конфлікту на міжнародні відносини країн регіону Північно-Східної Африки й ролі універсальних і регіональних міжнародних організацій, ключових світових акторів у його врегулюванні.

Згідно з поставленою метою визначено наступні **завдання** дослідження:

- визначити основні концептуально-теоретичні й методологічні аспекти дослідження впливу етнополітичних конфліктів на міжнародні відносини, проаналізувати сучасний стан наукової розробки теми Дарфурського конфлікту;
- з'ясувати причини конфлікту в Дарфурі, визначити його суб'єктів, сутність та особливості;
- показати вплив Дарфурської проблеми на відносини Судану з країнами Північно-Східної Африки, визначити позиції країн регіону в питанні Дарфуру;
- проаналізувати основні аспекти діяльності універсальних та регіональних міжнародних організацій в Дарфурі й показати їх роль у процесі врегулювання конфлікту;
- з'ясувати вплив рішення Міжнародного кримінального суду про арешт президента Судану на врегулювання Дарфурської кризи;
- визначити геополітичні інтереси ключових міжнародних акторів в Північно-Східній Африці, з'ясувати їх вплив на врегулювання конфлікту в Дарфурі;
- узагальнити досвід діяльності універсальних і регіональних міжнародних організацій, ключових світових акторів в питанні врегулювання Дарфурського конфлікту й обґрунтувати можливість його використання у вирішенні “заморожених” конфліктів на пострадянському просторі.

Об'єктом дослідження є міжнародні відносини в регіоні Північно-Східної Африки.

Предметом дослідження є Дарфурський конфлікт як чинник міждержавних відносин у Північно-Східній Африці.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період від виникнення конфлікту в Дарфурі в лютому 2003 року до 2012 року включно. При висвітленні причин, які призвели до кризи, автор виходив за окреслені хронологічні рамки.

Методологія дослідження визначена специфікою об'єкта і предмета дослідження, метою та завданнями наукової роботи. Для вирішення завдань дисертації використано такі наукові методи: загальнонаукові – політико-системний, структурно-функціональний, компаративний; загальнологічні – емпіричний, статистичний, прогностичного моделювання, політичного

аналізу і синтезу, а також геополітичний, інституціональний, проблемно-історичний методи та івент-аналіз.

Системний метод було використано для встановлення причин, учасників, особливостей Дарфурського конфлікту, засобів його вирішення. Це дозволило підійти до дослідження конфлікту в Дарфурі як до комплексного явища, що впливає на міждержавні відносини у Північно-Східній Африці та позначається на взаємодії провідних світових акторів.

Метод геополітичного аналізу дав змогу визначити коло інтересів провідних міжнародних акторів у регіоні Північно-Східної Африки, а компаративний - на прикладі зіставлення міждержавних відносин у Північно-Східній Африці - зрозуміти розстановку сил і природу суперництва в регіоні, а також порівняти геополітичні інтереси провідних світових акторів у Судані. Цей метод було застосовано також при дослідженні політики США щодо Судану в період президентства республіканця Дж. Буша-молодшого та демократа Б.Обами, в роки правління якого офіційний Вашингтон почав шукати спільних точок дотику з офіційним Хартумом.

Важливе місце у дослідженні посів проблемно-історичний метод, який дозволив простежити особливості розгортання Дарфурського конфлікту та процес його врегулювання. Проблемно-історичний метод став важливим інструментом для забезпечення необхідної фактологічної інформації первинного характеру, яка стала об'єктом подальшого аналізу.

Важливу роль у дослідженні перебігу Дарфурського конфлікту посів івент-аналіз, що дав змогу з'ясувати яким чином конфлікт у Дарфурі вплинув на загальну ситуацію в Північно-Східній Африці, незадовільні результати процесу врегулювання та зрив досягнутих домовленостей.

Під час аналізу та з'ясування присутності інтересів США, КНР і Франції в регіоні автор також вдався до використання статистичного методу, який допоміг проаналізувати основні показники торговельно-інвестиційного співробітництва Судану з цими державами. Він був доповнений інституційним методом дослідження, який дозволив проаналізувати форми діяльності Африканського Союзу, ООН і Міжнародного кримінального суду та зробити висновок про ступінь ефективності функціонування цих організацій.

Комплексне застосування різноманітних методів забезпечило цілісний аналіз об'єкту дослідження, виявлення причин розгортання Дарфурського конфлікту, а також його впливу на безпекову ситуацію у Північно-Східній Африці. Завдяки використанню принципу історизму процес формування та розвитку Дарфурського конфлікту висвітлено в динаміці.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що автор вперше в українській політичній науці на основі нових, раніше не введених до наукового обігу джерел інформації, здійснив цілісне, всебічне дослідження конфлікту в Дарфурі та його впливу на міждержавні відносини в Північно-Східній Африці. Основними положеннями, які визначають наукову новизну дослідження і виносяться на захист, є наступні:

вперше:

- на основі аналізу оригінальної джерельної бази, зокрема американських, європейських, африканських та арабських документів, проведено всебічне дослідження Дарфурського конфлікту, визначено його сутність, причини та особливості;
- встановлено, що саме дія зовнішніх чинників зумовила ескалацію насилля в Дарфурі та вплинула на розвиток подій в умовах конфліктного геополітичного середовища Північно-Східної Африки, в тому числі, через наявність міждержавних і етнічних транскордонних протиріч та отримання повстанськими угрупованнями допомоги з-за кордону;
- визначено, що Дарфурський конфлікт вплинув на розстановку сил у Північно-Східній Африці, дестабілізувавши ситуацію в регіоні, шляхом перенесення збройного протистояння на території сусідніх держав, передусім в Чад і Центральноафриканську Республіку;
- встановлено інтереси та вплив провідних міжнародних акторів, насамперед, США, КНР і Франції у Дарфурі, визначено розбіжності в їхньому ставленні до подій на Заході Судану, зумовлених ступенем економічної присутності в регіоні;
- доведено, що офіційна політика США на визнання подій в Дарфурі геноцидом, негативно вплинула на перебіг Дарфурського конфлікту та на ситуацію не лише в Північно-Східній Африці, а й на всій території континенту і не була підтримана міжнародною спільнотою;

поглиблено:

- положення, що конфлікт у Дарфурі безпосередньо впливає на ескалацію насилля в інших регіонах Судану, зокрема у Південному Кордофані, Блакитному Нілі та спірному районі Аб'єй;
- розуміння причин неоднозначної реакції світової спільноти на рішення Міжнародного кримінального суду про арешт президента Судану та його наслідків для врегулювання Дарфурської кризи;

набуло подальшого розвитку:

- твердження, що зацікавленість Арабської Республіки Єгипет у стабілізації ситуації в Судані й у врегулюванні конфлікту шляхом переговорів та ініціатив посередництва, пов'язане насамперед із прагненням зберегти надійного союзника в питанні перерозподілу вод Нілу;
- обґрунтування тези щодо сприяння Лівії, Центральноафриканської Республіки і Чаду дестабілізації ситуації та послабленні центральної влади в Судані на початковій стадії конфлікту в Дарфурі;
- переконання в необхідності узагальнення уроків і досвіду миротворчої діяльності ООН, Африканського Союзу, окремих арабських країн, зокрема, Катару, Єгипту, Лівії, у локалізації конфлікту та подоланні наслідків військового протистояння і гуманітарної катастрофи в Судані й регіоні Північно-Східної Африки, а також мирному врегулюванню

конфлікту;

- положення, що в регіоні Північно-Східної Африки існує взаємозалежність конфліктогенності через глибоко вкорінені явища трайбалізму, міждержавні територіальні суперечки, неврахування етнічного принципу під час встановлення кордонів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що фактологічний матеріал і висновки, які містяться в дисертаційній роботі, можуть використовуватися науковцями для подальших досліджень міжнародної безпеки регіону Північно-Східної Африки в цілому та Судану, зокрема. Матеріали дисертації можуть використовуватися для підготовки лекційних курсів і спецкурсів з актуальних проблем міжнародних відносин у вищих навчальних закладах України, для підготовки аналітичних доповідей. Також, висновки дисертації можуть бути корисними для зацікавлених у африканській проблематиці органів державної влади, насамперед Міністерства закордонних справ України. Окремі положення та висновки, що містяться у дослідженні, можуть бути корисними для формування позиції України з приводу конфлікту в Дарфурі, а також для двосторонніх відносин з африканськими й арабськими державами.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дисертації знайшли відображення у виступах на міжнародних наукових і науково-практичних конференціях, зокрема: на міжнародному круглому столі “45 років Африканському Союзу” (20 травня 2008 р., м. Київ), “Актуальні проблеми міжнародних відносин” (23 жовтня 2008 р., 20 жовтня 2011 р., м. Київ), “Конфлікти і примирення крізь призму віри” (11-12 квітня 2008 р., м. Львів), Республіканська науково-методична конференція молодих вчених (15-16 травня 2008 р., м. Брест, Республіка Білорусь), “Шевченківська весна. Сучасний стан науки: досягнення, проблеми та перспективи розвитку” (25 березня 2009 р., м. Київ), “Актуальні проблеми зовнішньої політики України” (19 листопада 2010 р., м. Чернівці), “Проблеми сучасної правової системи України” (25-26 лютого 2011 р., м. Львів), “Всесвітня історія та актуальні проблеми міжнародних відносин” (12-13 квітня 2011 р., м. Луганськ).

Публікації. Основні наукові положення та результати дослідження знайшли відображення в семи наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях, затверджених переліком ДАК МОН України, та у восьми тезах конференцій.

Структурно дисертація складається зі списку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, висновку і переліку використаних джерел (282 найменування українською, російською, англійською та арабською мовами). Загальний обсяг роботи складає 229 сторінок, з них 31 – список використаних джерел.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, показано ступінь

її розробки, зв'язок роботи з науковими програмами й темами, визначено мету та завдання дослідження, сформульовано об'єкт, предмет і методи дослідження, визначено наукову новизну отриманих результатів та їх практичне значення.

У першому розділі – «Теоретико-методологічні засади та джерельна база дослідження» – обґрунтовано концептуальні засади дослідження, понятійно-категоріальний апарат, визначено методологічні засади дослідження, проаналізовано джерела, використані під час написання рукопису дисертації, а також літературу, присвячену проблематиці конфлікту в Дарфурі.

Досліджено, що Дарфурський конфлікт має всі ознаки етнополітичного конфлікту. На думку автора, етнополітичний конфлікт виникає за умови неспівпадіння цілей, інтересів і намірів різних етносів і націй, організацій, які їх представляють, між собою, а також з державою та її органами влади в етнополітичній сфері, що мало місце в Дарфурі.

Доведено, що на прикладі подій у Дарфурі, етнополітичний конфлікт може призводити до ускладнень і криз у сфері міжнародного співробітництва. Вивчаючи етнополітичний конфлікт, потрібно комплексно розглядати його як феномен у всіх можливих вимірах, зокрема, в політичному, економічному, соціальному, культурному тощо.

Систематизація основних теоретико-методологічних підходів до дослідження етнополітичного конфлікту показала, що основними причинами виникнення етнополітичного конфлікту є контроль над територією та колективними матеріальними й нематеріальними цінностями.

Щодо Дарфурського конфлікту, то він, на нашу думку, є багатовимірним, зокрема, дослідники вказують на його етнополітичну, геополітичну, економічну та гуманітарну складові. Будучи в основі етнополітичним, Дарфурський конфлікт трансформувався в системний конфлікт, оскільки він суттєво вплинув на міждержавні відносини в Північно-Східній Африці, а також досяг міжнародного рівня врегулювання його наслідків.

Вивчення стану дослідження проблеми й аналіз її документально-джерельної бази переконали нас у тому, що попри багатий фактичний матеріал, тема впливу Дарфурського конфлікту на міждержавні відносини в регіоні Північно-Східної Африки ще не стала предметом цілісного наукового дослідження.

Аналізуючи Дарфурську проблему, автор залучив широке коло джерел. Першу групу джерел складають офіційні документи, а саме: Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього 1948 р., Римський статут МКС, Конституційний акт Африканського Союзу, Дохський документ про мир у Дарфурі та Стратегія національної безпеки США 2010 року. Потрібно підкреслити важливість Дохського документу про мир у Дарфурі, який є основним договором про процес встановлення миру в регіоні. Римський статут дав змогу простежити розходження в повноваженнях щодо

імплементації вироків суду стосовно громадян країн, які ратифікували його, а також не учасників МКС. Стратегія національної безпеки США надає загальний огляд стратегічної ситуації у світі та є документом, який визначає в цілому основні напрями зовнішньої політики держави. Сучасна Стратегія національної безпеки США сформувала оновлені основні принципи гарантування безпеки країни в умовах багатопольярного світу.

Послідовний аналіз ключових документів дав авторові можливість дослідити цілі та пріоритети міжнародних організацій і США у питанні протистояння викликам етнополітичних конфліктів, принципи процесу встановлення миру в Дарфурі та визначення дій, що можуть трактуватися як вчинення геноциду.

Дотичними до першої групи джерел є: Ордер на арешт Омара Хасана Ахмада аль-Башира, Резолюції Ради Безпеки ООН №1593 та №1881 від 31 березня 2005 р. і 30 липня 2009 р. відповідно, Дакарська угода між Чадом і Суданом, доповіді Генерального секретаря ООН по Дарфуру, Заява Голови РБ ООН, а також інші офіційні документи Державного департаменту США та Міністерства закордонних справ Франції.

До другої групи джерел відносяться праці фахівців з питань Судану та Африки в цілому. В першу чергу, це західні науковці, переважно зі США та Європи, а також дослідники з африканського континенту. Серед найбільш відомих дослідників з проблематики Дарфуру можна виділити експертів з питань міжнародних відносин у Африці Дж. Прендергаста, А. Де Ваала, Д.Хоіла та М. Мамдані. Вивчали Дарфурський конфлікт також Дж. Флінт, Ж.Прун'є, Р. Гамільтон, М. Мідлярські, К. Хартцель, А. Гегір, С. Тоттен, Е.Маркузен і Дж. Трауб. Окремі аспекти конфліктів у Африці, звідки автор почерпнув корисну інформацію, розглядали у своїх працях Т. Аллен, Г. Вест, Д. Картрайт, Д. Рудольф-молодший, Р. Самбрук і Дж. Вешлер.

Серед російських авторів, які вивчають Судан і Дарфурський конфлікт, необхідно відзначити відомих науковців Т.Дейч, С. Костелянця, В. Кашина, А. Подцероба, Г. Прозорову та В. Усова.

Позаяк універсальних підходів до вирішення етнополітичних конфліктів наукова спільнота не виробила, доцільним є аналіз теоретичної спадщини етнополітологів і конфліктологів задля визначення концептуально-теоретичних засад дослідження природи, сутності, змісту конфліктів та їх особливостей. Визначення концептуальних підходів до вивчення причин конфліктогенності допомогли авторові наблизитися до відповіді на питання про походження та трансформацію етнополітичних конфліктів на африканському континенті.

Для визначення концептуальних і методологічних засад дослідження сутності конфліктів використано праці К. Боришполець, Д.Ейкельмана, Р.Вязової, С. Гантінгтона, Д. Гупти, Б. Андерсона та ін.

Серед вітчизняних авторів тему конфліктів досліджують С.Андрущенко, О. Антонюк, І. Зварич, М. Дорошко, М. Капітоненко, О.Картунов, А. Кіссе, В. Котигоренко, О. Кривицька, О. Майборода,

О.Маруховська, О. Мішин, С. Римаренко, Ю. Римаренко, Г. Перепелиця, Ю.Скороход. Також серед більш фундаментальних праць з теорії міжнародних відносин та історії міжнародних відносин потрібно виділити роботи О. Коппель і О. Пархомчук, В. Манжолі, А. Козицького, М.Мальського та М. Мацяха, А. Камінського.

Третю групу джерел складають аналітичні матеріали Міжнародної кризової групи, Інституту миру США, Інституту Брукінгс, Ради з міжнародних відносин США, “Міжнародної амністії” та інших наукових установ, мозкових центрів і неурядових організацій (НУО).

Було досліджено доробок африканських наукових установ, зокрема Міжнародного університету Кігалі (Руанда), що стосуються змішаної миротворчої місії ООН і Африканського союзу в Дарфурі – ЮНАМІД. Знайшли свій відбиток у дисертації й матеріали Посольства США в Руанді про стан конфліктів у Африці та явища геноциду на континенті. Під час написання дослідження автор провів інтерв’ю з доктором Джозефом Нкурунзізою, виконавчим директором неурядової організації з прав людини та встановлення миру “Never Again Rwanda”, що дозволило автору порівняти досвід вирішення конфліктів у Руанді та на Африканському континенті загалом, а також зробити висновки про роль миротворчої місії в Дарфурі.

До четвертої групи джерельної бази, використаної автором для дослідження, увійшов широкий масив аналітичних матеріалів з провідних світових, американських, суданських, єгипетських, кенійських, південноафриканських, руандійських, азійських і близькосхідних часописів, в тому числі арабською мовою. Оскільки події, які безпосередньо стосувалися тематики дослідження, є такими, що перебувають у постійному русі та змінах, автор використовував повідомлення світових агенцій новин, таких як Reuters, BBC, Al-Jazeera тощо. Матеріали періодичних видань містять інформаційні документи, дослідження та дискусії із широкого кола питань. Бралися до уваги позиції держав відносно Дарфурської кризи.

У процесі підготовки дослідження було також використано карти й інші матеріали Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), особливо в тій частині роботи, яка стосується нафтових концесій у Судані та питань гуманітарного забезпечення біженців. У дослідженні було використано мемуари очевидця подій у Дарфурі Дауда Гарі “The Translator” та Халімі Башир “Tears of the Desert: a Memoir of Survival in Darfur”.

Достатньою для всестороннього розгляду предмету дослідження є й присутність дарфурської тематики в загальносвітових ЗМІ. Останнім часом дослідження Дарфурської кризи помітно активізувалося у зв’язку з тим, що пройшло понад 10 років із початку конфлікту і можна підбити певні підсумки подій на Заході Судану.

Отже, огляд документально-джерельної бази дисертації засвідчує, що в сучасних умовах дослідник теми конфлікту в Дарфурі має в своєму розпорядженні оптимальний комплекс джерел і літератури для всебічного

висвітлення найважливіших аспектів проблеми. Сукупність цих джерел стала основою наукового пошуку й зумовила новизну дослідження.

У другому розділі – **«Вплив конфлікту в Дарфурі на розстановку сил у регіоні Великого Африканського Рогу»** – здійснено всебічний аналіз причин конфлікту, визначені його учасники, охарактеризовано сутність і особливості Дарфурського конфлікту.

Автор вважає, що підставою конфлікту стало прагнення африканських племен Дарфуру, яких представляють повстанці, захистити традиційні цінності та не допустити на власну територію арабські племена, міграцію яких підтримує центральна влада Судану. Серед інших вимог повстанців превалюють теми врахування думки регіону в процесі прийняття рішень на загальнодержавному рівні, а також спрямування частини коштів від продажу нафти, яка видобувається на Заході Судану, на потреби Дарфуру.

Головними причинами конфлікту стали: етнополітичні (маргінальне становище африканських народностей регіону), ресурсні (конкуренція арабських і африканських племен за доступ до пасовищ, водних і вуглеводневих ресурсів), природні (кліматичні зміни) та зовнішньополітичні (вплив конфлікту в Чаді, підтримка повстанців Лівією тощо) чинники. На цій підставі й через збройний характер протистояння між центральною владою Судану та повстанцями, дисертант дійшов висновку, що Дарфурський конфлікт є комплексним протистоянням, що має насильницький характер.

Основними суб'єктами конфлікту в Дарфурі є влада Судану, підконтрольні їй озброєні міліцейські загони джанджавідів та опозиційні збройні угруповання повстанців, найбільш впливовими з яких вважаються Рух за справедливість і рівність (ДЖЕМ) та Суданська визвольна армія (СЛА), які у відповідь на підтримувану офіційним Хартумом міграцію арабських племен розпочали збройний напад на владні позиції. Наслідком конфлікту стала одна з найбільших гуманітарних криз сучасності.

До головних особливостей Дарфурського конфлікту можна віднести: міжетнічну ворожнечу; боротьбу за місце Дарфуру в політичному житті країни; протистояння між владою та повстанцями за контроль над ресурсами регіону; зовнішньополітичну увагу впливових світових держав до подій в регіоні; участь у них держав Північно-Східної Африки; діяльність іноземних неурядових організацій (НУО); внутрішні протиріччя серед повстанців; ісламістський фактор; феномен джанджавідів; тенденцію до розростання конфлікту.

Конфлікт у Дарфурі вплинув на розстановку сил у Північно-Східній Африці, підвищивши рівень нестабільності, що супроводжувався як перенесенням збройного протистояння на території сусідніх держав, так і значними масштабами потоків біженців і тимчасово переміщених осіб, які знайшли притулок у регіоні. Дарфурський конфлікт здійснив вплив на відносини Судану з суміжними державами, в багатьох випадках він став визначати рівень співробітництва між країнами Північно-Східної Африки.

Для Єгипту конфлікт у Дарфурі постав як загроза єдності Судану, що суперечить національній безпеці АРЕ, для якого офіційний Хартум є єдиним союзником у питанні перерозподілу вод Нілу. Проте зосередження Єгипту на вирішенні проблеми територіальної цілісності Судану не сприяло посиленню впливу офіційного Каїру на повстанців, а відтак, і на мирний процес у Дарфурі.

Відносини Судану з Ефіопією, що на початку конфлікту підтримувала дарфурських повстанців у відповідь на підтримку Суданом мусульманських еритрейських бунтівників, останнім часом нормалізувалися. Для офіційної Аддіс-Абеби наразі більш актуальними є сомалійський конфлікт, де Ефіопія відіграє провідну роль в боротьбі проти ісламістів, напружений стан відносин з Еритреєю, а також наявність опозиційних збройних угруповань на власній території, які потенційно може підтримати Судан у разі надання Ефіопією підтримки дарфурським повстанцям.

Окремі держави Північно-Східної Африки, такі як Лівія, Чад, Уганда, Еритрея, розглядали конфлікт як фактор зростання власного впливу та послаблення позицій сусіда. Так, у відносинах Судану з Еритреєю відбулося значне загострення застарілих суперечностей, зокрема, ситуації на кордоні двох держав. Лівійська Джамагірія часів М. Каддафі була одним із головних партнерів дарфурських повстанців і мала тісні відносини з озброєними повстанцями з СЛА і ДжЕМ. Проте, падіння режиму М.Каддафі позбавило дарфурських повстанців з угруповання ДжЕМ можливості притулку в Лівії й відрізало їх від шляхів постачання зброї.

На тлі відсторонення М. Каддафі від влади в Лівії відбулося зближення між Суданом і Чадом, втягнутим в конфлікт через втечу на його територію лівової частини біженців із Судану. Постійна нестабільність і конфліктогенність на кордонах обох держав свого часу фактично посварила дві держави, які почали звинувачувати одна одну в підтримці повстанців на їхніх територіях. Найбільш критичної межі взаємини між Суданом і Чадом досягли на початку травня 2008 р., коли після нападу дарфурських повстанців на Хартум президент Судану Омар аль-Башир оголосив про розрив дипломатичних відносин із сусідньою країною. В лютому 2010 р. між Чадом і Суданом була підписана угода про припинення вогню, внаслідок чого дарфурські повстанці були позбавлені не лише матеріально-технічної підтримки з боку офіційної Нджамени, але й території для укриття в разі можливого переслідування збройними силами Судану. Втративши надійний притулок у Республіці Чад, повстанці перенесли основні бойові дії вглиб Судану, подалі від кордону між двома державами.

Попри давні суперечності між Суданом та Угандою, конфлікт у Дарфурі не став додатковим чинником ескалації відносин двох країн, а радше навпаки – сприяв пошуку діалогу між ними, в результаті чого досягнуто згоди про припинення підтримки збройних угруповань на території двох країн, що сприятиме стабілізації ситуації в Північно-Східній Африці. В цьому контексті слід розглядати й нормалізацію відносин Судану з

Центральноафриканською Республікою (ЦАР), які протягом тривалого часу обумовлювалися наявністю внутрішніх конфліктів на спільному кордоні зі звинуваченнями про підтримку повстань на території один одного, що не сприяло співробітництву між ними.

Щодо відносин Судану та Кенії, яка є провідною економікою Східної Африки, то вони нині перебувають у «замороженому» стані, позаяк кенійська влада усіляко сприяла рішенням МКС про арешт президента Судану. Саме кенійський суд видав ордер на арешт президента Судану Омара аль-Башира у кінці листопада 2011 р. за звинуваченням у військових злочинах в Дарфурі. Відтак кенійська влада знаходиться перед непростим вибором: підтримати заклик Африканського Союзу в його побажанні державам-членам організації ігнорувати рішення МКС, або ж ігнорувати владу Судану. Поки що офіційний Найробі обрав останнє.

Щодо внутрішньосуданської ситуації, то вона ще більше загострилася після проголошення незалежності Південного Судану 9 липня 2011 р. Остаточне від'єднання Південного Судану та проголошення нової держави актуалізувало питання про статус Південного Кордофану, Блакитного Нілу та регіону Аб'ей – спірних територій, майбутнє яких залишається предметом переговорів між Суданом та Південним Суданом. Не знято з порядку денного й питання відновлення військових дій між Суданом і Південним Суданом за скоординованої участі повстанців із Дарфуру, як фактора дестабілізації офіційного Хартума.

Таким чином, конфлікт у Дарфурі значно вплинув на розстановку сил в Північно-Східній Африці і лише посилив наше переконання в тому, що міжнародні відносини у цьому регіоні є безсистемними, схильними до анархії, а їх учасники прагнуть задовольнити свої зовнішньополітичні цілі зазвичай не дипломатичними, а силовими засобами.

У третьому розділі – «Участь міжнародних інституцій та ключових міжнародних акторів у врегулюванні Дарфурської кризи» – з'ясовано геополітичні інтереси світових акторів в районі конфлікту, констатовано перетворення конфлікту в Дарфурі на міжнародну проблему і визначено, що провідна роль у врегулюванні Дарфурського конфлікту належить універсальним та регіональним міжнародним організаціям.

Африканський Союз (АС), як ключова регіональна організація в Африці, взяв на себе важливу стабілізуючу роль на Чорному континенті та продовжує сприяти процесу встановлення миру в Дарфурі. АС прагне довести свою спроможність вирішувати конфлікти в Африці власними силами. Він є посередником у мирних переговорах, завдяки яким було досягнуто певний прогрес для стабілізації та подальшого поліпшення становища в регіоні. АС здійснює моніторинг за виконанням мирних угод по Дарфуру та сприяє проведенню внутрішньодарфурського діалогу між різними сторонами конфлікту. Однак, ця діяльність є недостатньо ефективною, оскільки вона не в змозі зупинити насилля в Дарфурі та подолати його наслідки для регіону Північно-Східної Африки. Водночас,

аналіз спільної миротворчої діяльності ООН і Африканського Союзу з подолання наслідків гуманітарної кризи в регіоні показав, що змішана операція АС і ООН у Дарфурі – ЮНАМІД – має значний потенціал сприяння у справі захисту цивільного населення і надання йому гуманітарної допомоги, а також у здійсненні контролю та перевірки виконання угод з припинення вогню.

Щодо ролі НАТО і ЄС у врегулюванні конфлікту в Дарфурі, то вона є доволі обмеженою. Північноатлантичний альянс надає підтримку змішаній операції АС і ООН, зокрема, надіслав групу експертів і сприяв розгортанню миротворчого контингенту ЮНАМІД. Європейський Союз надає суттєву гуманітарну допомогу постраждалим унаслідок конфлікту в Дарфурі, а також підтримку дислокації військ ЮНАМІД.

Неоднозначною є роль Міжнародного кримінального суду (МКС) в подоланні наслідків Дарфурського конфлікту. Рішення МКС про арешт президента Судану аль-Башира, яке неможливо виконати через відсутність у МКС відповідних повноважень, мало двоякий вплив на розвиток подій у регіоні. Міжнародна спільнота є фактично поділеною на прихильників (Велика Британія, США, Франція) та противників (АС, Ліга арабських держав, КНР, РФ) цього рішення.

Таким чином, попри значні зусилля міжнародних організацій з урегулювання Дарфурського конфлікту й досягнення певних успіхів у стабілізації ситуації в Дарфурі, учасники конфлікту все ще далекі до порозуміння, а держави Північно-Східної Африки – до вироблення єдиної позиції з розв'язання даної проблеми.

У розділі також досліджуються геополітичні інтереси в регіоні таких ключових міжнародних акторів як Сполучені Штати Америки, Китайська Народна Республіка та Франція. Наполягаючи на політичному вирішенні конфлікту в Дарфурі, провідні міжнародні актори виходять із власних геополітичних і зовнішньополітичних інтересів у регіоні: США і Франція, чинячи тиск на режим у Судані, прагнуть розширити свою присутність у цій країні на противагу КНР, позиції якої є домінуючими в багатьох африканських державах. Вплив РФ на події в регіоні полягає у підтримці позиції Китаю в РБ ООН, а також в експорті озброєнь для армії Судану.

В концепції китайського освоєння Африки, в основі якої – діяльність державних підприємств, профінансована позиками уряду КНР, робиться наголос на видобуванні ресурсів, створенні інфраструктури для їх транспортування, будівництві великих промислових і нафтопереробних об'єктів. В Судані китайський вплив особливо відчутний. Тут Китай домінує як економічно, так і політично. Результати аналізу виявили, що КНР, користуючись тісними зв'язками з нинішньою суданською владою, прагне зберегти свої економічні позиції, передусім, забезпечити захист інвестицій в нафтовидобувну промисловість. Китайська зброя, якою оснащена армія Судану, сприяла військовим перемогам офіційного Хартуму в боротьбі з дарфурськими повстанцями. Саме ці чинники сприяли тому, що поряд із

Російською Федерацією, Китай виступає головним союзником офіційного Хартуму на міжнародній арені.

Втім Китай обережно балансує на різних інтересах його політики відносно Судану. З одного боку, конфлікт наносить шкоди розширенню економічних і енергетичних інтересів КНР та шкодить його міжнародній репутації. З іншого боку, Китай підтримує суверенне право Судану вирішувати його власні внутрішні справи та рішення щодо введення міжнародних миротворчих військ. Китай також розуміє, що будь-яке істотне погіршення відносин з офіційним Хартумом може дозволити іншим акторам, як, наприклад, Індії скласти більш ефективну конкуренцію китайцям у нафтовому секторі Судану.

Китай також не бажає, щоб його політику щодо Дарфуру розглядали дуже тісно пов'язаною із Заходом, особливо з позицією США. Тому, офіційний Пекін обрав середній шлях, наполягаючи на тому, що єдино можливе вирішення конфлікту в Дарфурі – це політичне. Як наслідок, наполягання на політичному вирішенні конфлікту надало можливість виграти час, щоб зробити місію ООН більш прийнятною для суданської влади.

Сполучені Штати Америки наразі економічно не представлені в Судані через заборону американського уряду інвестувати у цю державу доки при владі залишається режим президента аль-Башира. США використовують Дарфурський конфлікт як засіб здійснення міжнародного тиску на режим аль-Башира та для перегляду існуючого порядку видобутку корисних копалин у цій країні. Крім цього, офіційна політика США щодо визнання геноциду в Дарфурі вплинула як на перебіг конфлікту, так і на ситуацію не лише в Північно-Східній Африці, а й на всій території континенту. По-перше, звинувачення були спрямовані виключно на владу Судану, в той час як повстанці здобули легітимність збройної боротьби проти режиму аль-Башира, в результаті чого протистояння спалахнуло з новою силою і зростає нестабільність в регіоні Північно-Східної Африки. По-друге, позиція офіційного Вашингтона підштовхнула МКС до жорсткої реакції на події в Дарфурі, що фактично розділило африканські держави на прихильників і противників рішення суду.

Політику Франції щодо Дарфуру слід оцінювати в контексті загальної африканської політики Парижу та його глобального підходу до міжнародних відносин. Франція, що прагне збільшення свого впливу в Африці, зацікавлена у стабільному Судані, оскільки західна провінція Дарфур межує з двома принциповими союзниками Франції в регіоні – Чадом і ЦАР. Офіційний Париж зацікавлений в об'єднанні зусиль Франції, США і КНР у врегулюванні Дарфурської проблеми.

ВИСНОВКИ

У дисертації розв'язано наукове завдання щодо впливу конфлікту у Дарфурському регіоні Судану на міжнародні відносини в Північно-Східній

Африці. Виходячи з мети та основних завдань дисертації, автор сформулював наступні наукові положення та висновки:

1. Теоретичне осмислення та систематизація основних теоретико-методологічних підходів у дослідженні етнополітичного конфлікту показали, що основними факторами, які сприяють появі етнополітичного конфлікту, є складна етнічна географія, руйнація старих норм та цінностей, загальна політико-економічна криза в суспільстві. Роль ініціатора та організаційного натхненника етнополітичного конфлікту зазвичай виконують політичні еліти, які прагнуть отримати (утримати) владу. Водночас, не слід недооцінювати роль населення, мобілізація якого здійснюється за допомогою таких факторів, як етнічна (регіональна) ідентичність, розподіл ресурсів і влади між етнічними групами, територіальне питання, мовна, релігійна, культурна самотність, дискримінація за етнічною ознакою, можливість зовнішньої підтримки тощо.

Попри те, що етнополітичний конфлікт виникає всередині окремої держави, як правило, він швидко стає гострою політичною проблемою для міжнародної спільноти, а то й навіть поширюється в межах цілого регіону. Інтернаціоналізація такого типу конфліктів може відбуватися внаслідок створення діапазону викликів для регіонального та глобального середовища, через практичні ускладнення у сфері міжнародного співробітництва чи шляхом зовнішнього втручання у внутрішньополітичний процес. Тому, етнополітичні конфлікти демонструють дедалі більші взаємозв'язки з численними викликами міжнародної безпеки.

З'ясування стану, повноти й достовірності вивчення передумов виникнення Дарфурського конфлікту та зусиль міжнародної спільноти з його врегулювання дає підстави стверджувати, що попри дослідження вітчизняними та зарубіжними науковцями окремих аспектів конфлікту в Дарфурі, комплексне дослідження його впливу на міжнародні відносини в Північно-Східній Африці не проводилось, а відтак є актуальним для вітчизняної політології міжнародних відносин. Аналіз документально-джерельної бази дослідження переконав нас у тому, що Дарфурський конфлікт є багатовимірним, а його виникненню сприяли історичний, етнополітичний, економічний, гуманітарний та геополітичний чинники.

2. Встановлено, що внутрішніми причинами конфлікту в Дарфурі є міжплемінні чвари, маргіналізація африканських народностей регіону, наявність збройних угруповань повстанців, найвідомішими з яких є Рух за справедливість і рівність (ДжЕМ) та Суданська визвольна армія (СЛА), а також екологічні чинники, що включають стрімке опустелювання територій і дефіцит водних ресурсів. Вимоги повстанців характеризуються непостійністю, але загалом стосуються підвищення ролі Дарфуру в політичному житті Судану, подолання великих диспропорцій у економічному розвитку та спрямування доходів від продажу нафти на розвиток регіону.

Основним зовнішнім чинником конфлікту є іноземне втручання держав регіону Великого Африканського Рогу. Це включає й транскордонне перенесення бойових дій і нестабільності з суміжних держав та інших регіонів Судану. Також до зовнішніх чинників можна включити участь у підготовці збройного протистояння міжнародних терористичних мереж і радикальних ісламістських рухів.

Виходячи з вищенаведених ознак, можна визначити Дарфурський конфлікт як етнополітичний в своїй основі, позаяк йому притаманні характерні для такого типу конфліктів ознаки, як зіткнення інтересів та ідентичностей різних етносів між собою та з інтересами держави, політична складова протистояння й значний потенціал ескалації конфлікту, а також багатофакторність, яка включає територіальні суперечки, проблеми політичного чи соціально-економічного статусу етнічної групи, етноконфесійні суперечності тощо. Втім, Дарфурський конфлікт своєю масштабністю та поширенням за межі регіону швидко переріс у системний, охопивши своїми наслідками всю Північно-Східну Африку, а також отримав значний розголос у світі, що відобразилося, передусім у значній увазі до нього з боку РБ ООН.

3. У ході проведеного дослідження вдалося встановити, що Дарфурський конфлікт здійснив безпосередній вплив на відносини Судану з сусідніми державами, а також на міжнародні відносини в регіоні Північно-Східної Африки.

Позиції сусідніх з Суданом держав обумовлюються їхньою зацікавленістю або у врегулюванні конфлікту шляхом проведення переговорів та ініціативами посередництва, висловленими, наприклад, Республікою Чад, Арабською Республікою Єгипет і Ефіопією, або ж – у подальшій ескалації кризи задля дестабілізації ситуації, послабленні центральної влади у цій країні та як фактор зростання власного впливу, в чому зацікавлений, наприклад, Південний Судан. Зосередження Єгипту на вирішенні проблеми територіальної цілісності Судану не сприяло посиленню впливу офіційного Каїру на повстанців, а відтак, і на процес врегулювання конфлікту в Дарфурі. Щодо Лівії, яка за правління М. Каддафі вважалася головним союзником і спонсором дарфурських повстанських збройних угруповань, то після приходу до влади Національної Перехідної ради Лівії ця держава стала партнером нинішньої влади в Судані.

Найбільшою нестабільністю в регіоні відзначилися відносини офіційного Хартума з Республікою Чад через постійну присутність повстанців на кордоні обох держав. Проте, з часом співробітництво між Чадом і Суданом налагодилося й наразі президент Ідрісс Дебі є важливим союзником президента Омара аль-Башира в регіоні, що позбавило повстанців вагомого союзника.

Після проголошення незалежності Південного Судану 9 липня 2011 р. безпекова ситуація у Північно-Східній Африці ще більше загострилася. Підтримувані офіційною Джубою збройні угруповання, які діють в Судані та

на спірних територіях, на кшталт Аб'єй, уклали угоду про співробітництво з дарфурськими колегами. Існує загроза відновлення повномасштабних військових дій між Суданом і вже незалежним Південним Суданом із залученням повстанців із Дарфуру, як фактора дестабілізації офіційного Хартума.

Таким чином, конфлікт у Дарфурі двояко впливає на ситуацію в регіоні Північно-Східної Африки. З одного боку, громадянська війна та злочини проти людяності є фактором нестабільності не лише в самому Судані, а й для сусідніх держав, особливо у Центральноафриканській Республіці, Уганді та Республіці Чад. З іншого боку, враховуючи, що період інтенсивності конфлікту вже минув, процес примирення, ініційований міжнародною спільнотою, може принести довгоочікуваний мир не лише для Дарфуру, а й допомогти у врегулюванні інших регіональних криз.

4. Дослідження Дарфурської кризи показало важливу роль у її врегулюванні на політичному та гуманітарному рівнях ООН і Африканського Союзу. Провідне місце в захисті цивільного населення та контролю за наданням йому гуманітарної допомоги належить змішаній операції АС і ООН в Дарфурі – ЮНАМІД. Наявність миротворців на Заході Судану сприяє поширенню стабільності як всередині держави, так і на субрегіональному рівні, зменшивши прояви насилля в сусідніх державах. При цьому, не варто перебільшувати роль місії ЮНАМІД, яка є недостатньо ефективною, оскільки вона не в змозі зупинити насилля в регіоні. Крім наявності миротворчого контингенту в Дарфурі, Африканський Союз очолює посередництво у мирних переговорах, які призвели до певних зрушень у процесі стабілізації та подальшого покращання становища на Заході Судану. Таким чином, АС демонструє бажання відігравати головну роль у подоланні наслідків конфлікту, незважаючи на обмежені військові можливості та політичну скутість.

Окреме місце у врегулюванні Дарфурської кризи належить Лізі арабських держав, яка разом із Африканським Союзом сприяла у прийнятті Дохського документа про мир у Дарфурі.

Роль Північноатлантичного альянсу та Європейського Союзу у подоланні наслідків збройного протистояння в Дарфурі є доволі обмеженою і полягає передусім в експертній, фінансовій та логістичній підтримці миротворчих зусиль ЮНАМІД і гуманітарній допомозі.

5. Оцінюючи вплив рішення Міжнародного кримінального суду про арешт президента Судану Омара Хасана Ахмада аль-Башира на процес врегулювання Дарфурської кризи, слід зазначити, що воно є неоднозначним. З одного боку, мала місце жорстка реакція суданської влади та відмова повстанських угруповань від подальшої участі в мирних переговорах одразу після вироку суду. З іншого боку, офіційний Хартум, прагнучи уникнути нових санкцій і міжнародної ізоляції, намагається знайти шляхи порозуміння з впливовими державами. Позаяк рішення МКС розділило міжнародну спільноту на прихильників арешту президента Судану аль-Башира (Велика

Британія, США, Франція) та противників (Африканський Союз, Ліга арабських держав, Китай, Російська Федерація), вважаємо, що вердикт МКС не сприяв примиренню конфліктуючих сторін.

6. Участь у врегулюванні конфлікту в Дарфурі таких впливових держав як Сполучені Штати Америки, Китайська Народна Республіка, Франція та Російська Федерація довело його важливе геополітичне значення.

Сполучені Штати зайняли найбільш жорстку позицію щодо Дарфурського конфлікту, здійснюючи серйозний міжнародний тиск на режим аль-Башира. Держдепартамент США прийняв рішення про визнання геноциду в Дарфурі, що не було підтримано міжнародною спільнотою. США наразі економічно не представлені в Судані й загалом мають напружені двосторонні відносини з цією державою. При цьому, офіційний Вашингтон посприяв виведенню з-під юрисдикції офіційного Хартума більшої частини розроблених родовищ нафти до незалежного Південного Судану. Відсутність порозуміння з суданською владою не заважає Сполученим Штатам бути найбільшим донором миротворчої операції ЮНАМІД в Дарфурі та гуманітарної допомоги постраждалим від бойових дій.

Китайська Народна Республіка є основним інвестором, торговельним партнером і постачальником зброї Судану. Китай імпортує левову частку нафти з цієї країни, а без китайської зброї суданська армія не спроможна була б вести бойові дії в Дарфурі. Користуючись тісними зв'язками з офіційним Хартумом, КНР прагне зміцнити свою політичну присутність і зберегти своє економічне домінування, в основі якого значні інвестиції в нафтовидобувну промисловість. Разом із Російською Федерацією Китай вважається головним союзником суданської влади на міжнародній арені, блокуючи незручні для неї резолюції в Раді Безпеки ООН.

Щодо Франції, то крім традиційного геополітичного впливу на Африканський континент і близькості її позиції до американської у питанні врегулювання конфлікту в Дарфурі в період президентства Н.Саркозі, офіційний Париж прагне зміцнити свою економічну присутність у Судані за рахунок ширшого залучення до освоєння нафтових ресурсів країни.

В цілому диференціація підходів Сполучених Штатів Америки, Китайської Народної Республіки та Франції в питанні Дарфуру зумовлена їх геополітичними амбіціями і значною мірою залежить від врахування їх інтересів у нафтовому секторі Судану. Втім очевидно, що без налагодження конструктивного діалогу з КНР і Російською Федерацією, для США та ЄС буде складно вирішувати актуальні проблеми регіону.

7. Україна, що надає важливого значення миротворчій діяльності ООН по всьому світу, в рамках процесу встановлення миру в Дарфурі залучена до технічного забезпечення місії ЮНАМІД. Зокрема, українські вертольоти доставляють гуманітарну допомогу до регіону, займаються евакуацією біженців, забезпечують комунікацію миротворчого процесу. Участь України у миротворчості в дарфурському регіоні Судану зміцнює міжнародний авторитет нашої держави і примножує її досвід у врегулюванні

етнополітичних конфліктів. Наявність суттєвих зрушень у ситуації навколо Дарфуру, підґрунтям яких стали положення Дохського документа про мир у Дарфурі 2011 р., доводить, що найбільшого поступу у справі врегулювання конфлікту можна досягти лише спільними зусиллями міжнародного співтовариства. Набутий у Дарфурі досвід сприятиме, на нашу думку, виробленню ефективних підходів до врегулювання етнополітичних конфліктів на пострадянському просторі та є особливо актуальним в контексті головування України в ОБСЄ.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових і фахових виданнях

1. Черкас Б. Природа конфліктогенності на Великому Африканському Розі / Б. Черкас // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. – Випуск 69. Частина II (у двох частинах). – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин, 2007. – С. 40-41.
2. Черкас Б. Вплив Дарфуру як фактор стабільності чи нестабільності в регіоні Африканського Рогу / Б. Черкас // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. – Випуск 73. Частина II (у двох частинах). – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин, 2008. – С. 91-94.
3. Черкас Б. США і врегулювання Дарфурського конфлікту / Б. Черкас // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. – Випуск 88. Частина I (у двох частинах). – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин, 2010. – С. 27-28.
4. Черкас Б. О. Проблема Дарфуру крізь призму реакції міжнародних організацій регіону на рішення МКС / Б. О. Черкас // Вісник Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”. Політологія. Соціологія. Право: Зб. наук. праць. – Київ: ІВЦ “Політехніка”, 2011. – №1 (9). – С.36-40.
5. Черкас Б. О. Витоки та сутність Дарфурської кризи / Б. О. Черкас // Вісник Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”. Політологія. Соціологія. Право: Зб. наук. праць. – Київ: ІВЦ “Політехніка”, 2011. – №2 (10). – С. 48-53.
6. Черкас Б. О. Конфлікти в Дарфурі та Південному Кордофані: чи був геноцид? / Б. О. Черкас // Вісник Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”. Політологія. Соціологія. Право: Зб. наук. праць. – Київ: ІВЦ “Політехніка”, 2011. – №4 (12). – С. 78-82.

7. Черкас Б. Отношения Судана и КНР и урегулирование конфликта в Дарфуре / Б. Черкас // Caucasus International University Herald. – Tbilisi, 2012. – № 4. – Р.88-94.

У співавторстві

8. Черкас Б. О. Азіатські велетні в боротьбі за вплив на країни Африки / П.М. Ігнат'єв, Б. О. Черкас // Зовнішні справи. – 2012. – № 2 (Частина перша). – С. 34-37. – № 3 (Частина друга). – С. 40-44.

Статті в інших виданнях

9. Черкас Б. Природа конфліктогенності в регіоні Великого Африканського Рогу / Б. Черкас // “Країнознавчі студії”: матеріали секції країнознавства конференції молодих вчених Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка “Актуальні проблеми міжнародних відносин” 18 жовтня 2007 року. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин, 2007. – С. 36-43.

10. Черкас Б. Роль ЄС у врегулюванні конфліктів у Судані та Республіці Чад / Б. Черкас // Майбутнє Європейського Союзу та перспективи європейської інтеграції України. Збірник матеріалів міжнародної студентської науково-практичної конференції. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2008. – С. 32-35.

11. Черкас Б. Порівняльний аналіз конфліктів на Великому Африканському Розі: релігійний аспект / Б. Черкас // Матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної конференції для студентів та молодих науковців “Конфлікти і примирення крізь призму віри” 11 – 12 квітня 2008 року / Інститут релігії та суспільства Українського Католицького Університету (м. Львів). – Львів, 2008. – С. 377-380.

12. Черкас Б. Роль ООН та Африканського Союзу у врегулюванні конфлікту в Дарфурі / Б. Черкас // Матеріали міжнародного круглого столу “45 років Африканському Союзу” 20 травня 2008 р. в Інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – К., 2008. – С. 78-84.

13. Черкас Б. Исторические и этнические причины возникновения конфликта в Дарфуре / Б. Черкас // Сборник тезисов докладов X Республиканской научно-методической конференции молодых ученых 15 – 16 мая 2008 года в Брестском государственном университете имени А.С. Пушкина. – Брест, 2008. – С. 180.

14. Черкас Б. Українсько-суданські відносини: стан і перспективи / Б. Черкас // Актуальні проблеми зовнішньої політики України. Матеріали Четвертої Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених, присвяченої 70-ій річниці факультету історії, політології та міжнародних

відносин. Т. І. – Чернівці: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2010. – С. 186-187.

15. Черкас Б. О. Підстави прийняття рішення Міжнародним кримінальним судом про арешт президента Судану Омара аль-Башира та їх характеристика / Б. О. Черкас // Проблеми сучасної правової системи України: Всеукраїнські науково-практичні читання, м. Львів, 25-26 лютого 2011 р. – Львів: у 2-х томах. – Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2011, – Т. 1. – С. 108-110.

16. Черкас Б. О. Присутність КНР у Судані в контексті врегулювання конфлікту в Дарфурі / Б. О. Черкас // Всесвітня історія та актуальні проблеми міжнародних відносин: стат. та матеріали II Міжнар. наук.-прак. конф., присвяченої пам'яті професора Г.Л. Бондаревського (12 – 13 квіт. 2011 р., м. Луганськ) / Під ред. М.С. Буряна. – Луганськ: ТОВ «Віртуальна реальність», 2011. – С. 310-314.

АНОТАЦІЯ

Черкас Б. О. Дарфурський конфлікт як чинник міждержавних відносин у Північно-Східній Африці. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку. – Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка МОН України, Київ, 2013.

Дисертацію присвячено дослідженню Дарфурського конфлікту, його впливу на міждержавні відносини у регіоні Північно-Східної Африки. В роботі проаналізовано особливості розгортання конфлікту в Дарфурі, його причини та учасники. З'ясовано особливості Північно-Східної Африки та існуючу взаємозалежність конфліктогенності на континенті. Розглядаються зміни у відносинах Судану з державами регіону та їх позиції щодо Дарфурського конфлікту.

Аналізується роль універсальних і регіональних міжнародних організацій у врегулюванні конфлікту в Дарфурі. Оцінено ефективність миротворчих сил у локалізації конфлікту, а також інтереси впливових світових акторів у Дарфурі.

Ключові слова: конфлікт, Судан, Дарфур, міждержавні відносини, Північно-Східна Африка.

АННОТАЦИЯ

Черкас Б. А. Дарфурский конфликт как фактор межгосударственных отношений в Северо-Восточной Африке. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата политических наук по специальности 23.00.04 – политические проблемы международных систем и глобального развития. – Институт международных отношений Киевского

национального университета имени Тараса Шевченко МОН Украины, Киев, 2013.

Диссертация посвящена исследованию Дарфурского конфликта, его влияния на межгосударственные отношения в регионе Северо-Восточной Африки. В работе проанализированы особенности развития конфликта в Дарфуре, его причины и участники. Выявлены особенности Северо-Восточной Африки и существующей взаимозависимости конфликтогенности на континенте. Рассматриваются изменения в отношениях Судана с государствами региона и их позиции по Дарфурскому конфликту.

Анализируется роль универсальных и региональных международных организаций в урегулировании конфликта в Дарфуре. Оценена эффективность миротворческих сил в локализации конфликта, а также интересы влиятельных мировых актеров в Дарфуре.

Ключевые слова: конфликт, Судан, Дарфур, межгосударственные отношения, Северо-Восточная Африка.

SUMMARY

Cherkas B. Darfur Conflict as a Factor in Inter-State Relations in North-East Africa. – Typescript.

Thesis for the Ph.D. in Political Science. Specialty 23.00.04 – Political Problems of International Systems and Global Development. – The Institute of International Relations of Kyiv National Taras Shevchenko University, Kyiv, 2013.

Dissertation concentrates on the research of Darfur conflict evolution and its impact on the inter-state relations in North-East Africa. Author systematized the existing source base of Darfur conflict studies. The study analyzes the features of the conflict development in Darfur, as well as its causes and participants.

The peculiarities of the North-East Africa, including active ethno-political conflicts, territorial inter-ethnic contradictions and political instability in countries, and existing interdependence between the conflicts at the African continent are determined. The changes in relations between Sudan and other states in the region, such as Chad, Central African Republic, Egypt, Ethiopia, Libya, Eritrea, Uganda, Kenya and South Sudan, as well as their positions on Darfur conflict are also studied.

External factors that led to the escalation of violence in Darfur, including the presence of inter-state and ethnic cross-border conflicts and foreign assistance to the rebel groups, are investigated. The role of universal and regional international organizations in resolving the conflict in Darfur is analyzed. The influence of the decision of the International Criminal Court to arrest the President of Sudan Omar al-Bashir on the process of Darfur conflict settlement is presented, as well as the reaction of international community on this decision.

The efficiency of peacekeeping forces, in particular, joint United Nations and African Union – UNAMID, in the localization of the conflict and the interests of powerful actors in Darfur are studied, especially the United States of America,

China and France, as well as differences in their positions on the events in the Western Sudan.

Keywords: conflict, Sudan, Darfur, inter-state relations, North-East Africa.